

O‘ZBEK TILIDA SO‘ZLASHUVCHI O‘RGANUVCHILARNING YAPON TILIDA INSHO YOZISH JARAYONI VA XATOLARINING TURLARI MAVZUSIDA

Xikmatullayeva Kamolaxon Xabibullo qizi

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

E-mail: khikmatullayevakamola@gmail.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘zbek tilida so‘zlashuvchi yapon tili o‘rganuvchilarining yozma nutq faoliyati, xususan, yapon tilida insho (作文) yozish jarayoni tahlil qilinadi. Tadqiqotda insho yozish bosqichlari aniqlanib, o‘rganuvchilar tomonidan yo‘l qo‘yiladigan asosiy xato turlari tasniflanadi. Xatolar ona tilining ta’siri, til tizimlari o‘rtasidagi farqlar hamda yozma nutq tajribasining yetishmasligi bilan izohlanadi.

Kalit so‘zlar: Yapon tili ta’limi, yozma nutq, insho yozish, xato tahlili, interferensiya, o‘zbek o‘rganuvchilari.

Аннотация: В данной статье анализируется письменная речевая деятельность изучающих японский язык, для которых родным языком является узбекский, в частности процесс написания сочинений (作文) на японском языке. В ходе исследования выявляются этапы написания сочинения и классифицируются основные типы ошибок, допускаемых обучающимися. Ошибки объясняются влиянием родного языка, различиями между языковыми системами, а также недостаточным опытом письменной речевой деятельности.

Ключевые слова: обучение японскому языку, письменная речь, написание сочинений, анализ ошибок, интерференция, узбекские обучающиеся.

Abstract: This article analyzes the written language activity of learners of Japanese whose native language is Uzbek, with a particular focus on the process of writing compositions (作文) in Japanese. The study identifies the stages of the composition-writing process and classifies the main types of errors made by learners. These errors are explained by the influence of the mother tongue, differences between language systems, and a lack of experience in written language production.

Keywords: Japanese language education, written language, composition writing, error analysis, interference, Uzbek learners.

KIRISH

Chet tillarini o'qitishda yozma nutq kompetensiyasi muhim o'rin egallaydi. Yozma nutq o'rganuvchining grammatik bilimlari, so'z boyligi va mantiqiy fikrlash qobiliyatini kompleks tarzda namoyon etadi. Yapon tili o'zining agglutinatativ tuzilishi, fe'lning gap oxirida kelishi hamda iyerarxik ifoda vositalari bilan o'zbek tilidan sezilarli darajada farq qiladi. Shu sababli o'zbek tilida so'zlashuvchi o'rganuvchilar uchun yapon tilida insho yozish jarayoni murakkab kechadi.

So'nggi yillarda yapon tilini o'qitishda xato tahliliga asoslangan yondashuv (error analysis) muhim metod sifatida qaralmoqda. Bu yondashuv o'rganuvchilarning xatolarini aniqlash orqali ularning tilni o'zlashtirish jarayonini chuqurroq tushunish imkonini beradi.

O'zbek tilida so'zlashuvchi yapon tili o'rganuvchilarining insho yozish jarayoni quyidagi uch asosiy bosqichdan iborat:

- **Rejalashtirish bosqichi**
- **Yozish bosqichi**
- **Tekshirish va tuzatish bosqichi**

Rejalashtirish bosqichida o'rganuvchi mavzuni anglaydi, asosiy fikrlarni belgilaydi va matn strukturasini rejalashtiradi. Ko'plab hollarda fikrlar avval ona tilida (o'zbek tilida) shakllanib, keyinchalik yapon tiliga tarjima qilinadi. Bu holat interferensiya ehtimolini oshiradi.

Yozish bosqichida rejalashtirilgan fikrlar yapon tilida gaplar orqali ifodalanadi. Ushbu bosqichda grammatik shakllar, yordamchi fe'llar, bog'lovchilar va so'z tartibi bilan bog'liq xatolar ko'p uchraydi.

Tekshirish va tuzatish bosqichida O'rganuvchi yozgan inshoni qayta o'qib chiqadi. Biroq til kompetensiyasi yetarli bo'lmaganda, ko'plab xatolar o'rganuvchining o'zi tomonidan aniqlanmaydi.

O'rganuvchilarda uchraydigan asosiy xato turlari quyidagilar bo'lib:

Grammatik xatolar - Yapon tilidagi fe'l zamonlari va shakllari o'zbek tilidan farq qilgani sababli – ている, – た, – てしまう kabi shakllarning noto'g'ri qo'llanilishi kuzatiladi. Masalan, holatni ifodalovchi gaplarda harakat ma'nosidagi zamon shaklining ishlatilishi keng tarqalgan xatolardan biridir;

So'z tartibi bilan bog'liq xatolar - Yapon tilida S–O–V (ega–to'ldiruvchi–kesim) tartibi qat'iy hisoblanadi. O'zbek tilida esa so'z tartibi nisbatan erkin bo'lgani uchun o'rganuvchilar gap oxirida fe'lni to'g'ri joylashtirmasliklari mumkin.

Leksema va uslubiy xatolar - Bir xil ma'noga ega bo'lgan yaponcha so'zlarning uslubiy farqlari mavjud. O'rganuvchilar rasmiy va norasmiy nutq

vositalarini farqlamasdan ishlatib, kontekstga mos kelmaydigan soʻz tanlashlari mumkin.

Interferensiya bilan bogʻliq xatolar - Ona tilining taʼsiri natijasida murakkab gaplar tuzilishida va mantiqiy bogʻlanishlarda oʻzbek tiliga xos strukturalar yapon tiliga koʻchiriladi. Bu esa matnning tabiiyligini pasaytiradi.

Xatolarning asosiy sabablari- Oʻrganuvchilarning yozma nutqidagi xatolar quyidagi omillar bilan izohlanadi:

- yapon va oʻzbek tillari oʻrtasidagi tipologik farqlar;
- yozma nutq mashqlarining yetarli emasligi;
- yapon tilidagi matn tuzilishi va diskurs xususiyatlarining kam oʻrganilishi;
- tarjimaga asoslangan yozish strategiyasidan foydalanish.

XULOSA

Mazkur tadqiqot oʻzbek tilida soʻzlashuvchi yapon tili oʻrganuvchilarining yozma nutq faoliyatini, xususan, yapon tilida incho (作文) yozish jarayonini tizimli ravishda tahlil qilishga qaratildi. Tahlil natijalari shuni koʻrsatadiki, oʻrganuvchilarning yozma nutqidagi xatolar tasodifiy xarakterga ega boʻlmay, balki maʼlum qonuniyatlar asosida yuzaga keladi va ular til oʻzlashtirish jarayonining muhim koʻrsatkichlaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqot davomida aniqlanganidek, oʻrganuvchilar tomonidan yoʻl qoʻyiladigan xatolarning katta qismi ona tilining taʼsiri (interferensiya), yapon va oʻzbek tillari oʻrtasidagi tipologik farqlar hamda yozma nutq strategiyalarining yetarli darajada shakllanmaganligi bilan bevosita bogʻliqdir. Ayniqsa, feʼl shakllari, soʻz tartibi va uslubiy moslik bilan bogʻliq xatolar oʻrganuvchilarning yapon tiliga xos diskurs tuzilishini toʻliq oʻzlashtirmaganligini koʻrsatadi. Bu holat oʻrganuvchilarning yozish jarayonida koʻpincha tarjimaga asoslangan strategiyalarga tayanishini tasdiqlaydi.

Shuningdek, incho yozish jarayonining rejalashtirish, yozish va tekshirish bosqichlari oʻrtasida yetarli muvozanat mavjud emasligi aniqlanadi. Koʻplab oʻrganuvchilar mazmunni shakllantirishga asosiy eʼtiborni qaratib, matnning mantiqiy bogʻliqligi va til birliklarining funksional jihatlarini yetarli darajada nazorat qila olmaydilar. Bu esa yozma nutqning kommunikativ samaradorligini pasaytiradi.

Mazkur tadqiqot natijalari yapon tilini oʻqitish metodikasiga muhim ilmiy-amaliy hissa qoʻshadi. Xususan, yozma nutqni rivojlantirishda xato tahliliga asoslangan yondashuvni qoʻllash, ona tili va oʻrganilayotgan til oʻrtasidagi farqlarni ongli ravishda solishtirish hamda yapon tiliga xos matn va diskurs tuzilishini tizimli oʻrgatish zarurligi asoslab berildi. Kelgusidagi tadqiqotlarda empirik maʼlumotlarga asoslangan korpus tahlili, oʻrganuvchilarning yozish strategiyalarini uzunlamasina

(longitudinal) tadqiq etish hamda yozma nutqni rivojlantirishga qaratilgan innovatsion pedagogik modellarni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Corder, S. P. (1981). *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford: Oxford University Press.
2. Ellis, R. (1997). *Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
3. 佐久間鼎 (Sakuma Kanae). 『日本語教育と作文指導』. 東京: 凡人社.
4. 小林ミナ (Kobayashi Mina). 『第二言語習得と日本語教育』. 東京: くろしお出版.
5. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education.